

УДК 070:378(477)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЖУРНАЛІСТІВ У КОНТЕКСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ КІЛЬКА ШТРИХІВ У БАЧЕННІ ПРОБЛЕМИ

М. Житарюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна, e-mail: zhytar@gala.net*

Йдеться про необхідність універсалізації та вдосконалення підготовки журналістів через відмову від бакалаврату і визнання журналістики високоінтелектуальним творчим фахом.

Ключові слова: універсалізація освіти, високоінтелектуальний творчий фах, реформа журносвіти.

Чи відповідає нині підготовка журналістських кадрів в Україні високому рівневі? Мабуть, що так. Пишу “мабуть”, бо орієнтуюсь на найдавніші і з найбільшими традиціями журналістські школи — київську і львівську (обом — за півсотні літ), щодо інших трьох десятків факультетів та відділень впевненості немає — вони порівняно молоді, і їх мало знаю або взагалі не знаю.

Якщо говорити про Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка і факультет журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, то які тут найочевидніші “плюси”?

1. Збережена вища академічна освіта на базі повного гуманітарного циклу.

2. Накопичені і примножені наукові, теоретично-історичні та методичні напрацювання.

3. Високий рівень професорсько-викладацького складу.

4. Зріст популярності професії.

Чи є “мінуси” в системі організації журосвіти загалом (йдеться про всі внз, що готують журналістів)? Звичайно:

1. “Мода” на журналістику призвела вже і призводитиме й надалі до певної нівеляції у підготовці журналістських кадрів — йдеться про надто стрімке зростання закладів освіти, які готують фахівців у галузі журналістики. Я не кажу про те, що їх забагато. Їх з часом буде значно більше — і це буде закономірно. Я кажу про певну поспішність, не завжди обґрунтовану.

2. Припускаю, що через відновлення престижності професії на шкоду професіоналізму може переважати звичайна комерціалізація (до слова, я взагалі є противником платної освіти, адже навіть не у всіх країнах Заходу дозволена плата за навчання, наприклад, у Швеції).

3. Кадрові проблеми з викладацьким складом.

4. Надмірна уніфікація та уподібненість навчальних планів з підготовки журналістів із навчальними планами на інших, нежурналістських, факультетах та спеціальностях у більшості навчальних закладів.

5. Недостатнє усвідомлення і неврахування специфіки творчого характеру спеціальностей на журналістських факультетах, як, наприклад, є у консерваторіях, академіях мистецтв тощо у Міністерстві освіти та науки України й у вищих навчальних закладах.

6. Необхідність збільшення переліку журналістських спеціальностей, зокрема давно назріла потреба відкриття спеціальності “журналіст-міжнародник”.

7. Брак навчально-методичної літератури.

Чи список “плюсів” і “мінусів” вичерпано? Аж ніяк. Це — звичайна ілюстрація, мазок. Можна доповнювати і перше, і друге.

Чи навіть у найкласичніших журналістських школах України більшість студентів навчаються за покликанням і, відповідно, стають справжніми фахівцями? На жаль, ні. Це — якщо покласти руку на серце.

Чи має українська журналістика реальні перспективи свого розвитку? Звичайно. Інакше не варто було б починати цю розмову.

Чи прислужилась триступенева система підготовки журналістів, зокрема бакалаврів, поліпшенню системи освіти? Аж ніяк. Тут хотів би поділитись своїми думками розлогіше.

Реформа із запровадженням бакалаврату, сліпо й поспішно скопійована, скопована на Заході, але ніяк не адаптована до українських реалій, є, фактично, нівеляцією вищої освіти загалом, оскільки дипломи освітньої кваліфікації “бакалавр” зараз видають у більшості технікумів (коледжів) та навіть у частині вчорашніх профтехучилищ, які перейменовано на... вищі технічні училища. І це за тієї обставини, що до університетів та інститутів є серйозні вступні конкурси, не кожному вдається стати студентом, навіть на платній основі, навчання після повної середньої освіти триває чотири роки, а в технікумах і училищах — такий же термін, тільки туди можна вступати на базі неповної середньої школи. Тут і конкурси нижчі, і платне навчання дешевше, і відсоток професорів-доцентів у декілька разів менший, та й рівень знань студентів теж невисокий. Отже, вища школа найвищого рівня акредитації запровадженням “бакалаврів” не досягла нічого — крок вперед, а два — назад.

Не бачу користі від цього і для системи освіти загалом, оскільки тотальна університетизація-академізація-інституціоналізація не тільки не сприяє підняттю загального рівня освіти (він стабільно падає, це не таємниця), науки, а й докорінно знищує систему підготовки молодших і середніх спеціалістів. Я сприймаю це не інакше як диверсію проти майбутнього моєї країни і майбутніх поколінь. Якщо нічого не зміниться у найближче десятиліття, боюся, для праці на відновлених підприємствах (вірю у це) або на будівництві, або деінде бракуватиме українських фахівців, тому доведеться запрошувати їх до себе на роботу з-за кордону.

Запитаєте, яке відношення має усе це до журналістики, адже журналісти не працюють за верстатами, у машинобудуванні тощо? Відповідь: якнайпряміше! Зниження середнього рівня підготовки фахівців у державі не може не позначитись і на підготовці в певних конкретних галузях і спеціальностей, зо-

крема в журналістиці. Даруйте за різке порівняння, але, вочевидь, не можна бути білою вороною у зграї чорних. Як наслідок — зниження інтелектуального рівня журналістів, зведення нанівець мисленнєвої журналістики (вона вже нині дуже серйозно здала позиції, адже кваліфікованого, виваженого аналітика не кожному, навіть обласному, виданню легко знайти і, оце іронія! не кожне усвідомлює їхню потребу!), тотальна примітивізація-репортерство, власне, не журналіст, а медіапрацівник.

Гадаю, що цього не хоче жоден викладач журналістики, який любить свою професію, цього не хоче жоден справжній журналіст, яких, попри те, що понад три десятки ВНЗ, які готують фахівців для мас-медіа, мабуть, щодень стає менше (їх витісняють медіапрацівники, піарники, звичайнісінькі дилетанти без будь-яких знань). Це вкрай небезпечно для молоді української демократії і світу загалом, бо інакше, як втратою традицій, які, звісно, треба було ще розвивати, адаптовувати до нових умов, годі назвати. Одне слово, тут дуже багато матеріалу для серйозного розмислу усіх — журналістської, академічної, суспільної громад — і чітких, професійних, без зволікань, змін.

Отже, не претендуючи на остаточність, вважаю, що журналістська освіта у вищій школі, себто в університетах, повинна зводитись до дворівневої підготовки — йдеться про освітньо-кваліфікаційні фарактеристики “спеціаліст” та “магістр”. До того ж, я заперечую конечну необхідність підготовки магістрів у всіх ВНЗ, навіть у всіх національних університетах. Тут, звичайно, треба було б добре подумати, але, можливо, основними критеріями могли б стати наукові традиції, відсоток працевлаштування за спеціальністю, наявність більшості викладачів факультету/відділення з науковими ступенями та званнями, і то — з журналістики.

Думаю, настав час серйозніше якщо не вести мову, то принаймні порушити питання (особливо в контексті майбутньої ратифікації Болонських угод) про підтримку професії “журналіст” в Україні на державному рівні. Маю на увазі, наприклад, створення в кожному районі (бодай в одній середній школі — хоч цього замало) *уроків/гуртків журналістики*. Звісно, на факультативній основі, із залученням як університетських викладачів/аспірантів, так і місцевих журналістів. Таке шефство вже за лічені місяці дозволило б не тільки талановитим дітям активніше співпрацювати із пресою, реалізовувати молоді таланти і давати їм надії на майбутнє, а й прищепило б справжню (не формальну, для оцінки в атестаті) повагу до слова, до творчості, розвинуло б більшу відповідальність, дало б певну основу для створення самостійної шкільної (хай і на різнографі, мінімальним тиражем 100 примірників) газети.

Усе це заклало б підвалини для *запровадження спеціальності “журналістика” у середній спеціальній освіті*, яка не дозволяла б працювати на журналістській (не допоміжній) посаді без диплома про вищу освіту, однак допомагала б майбутнім журналістам не помилитись у їхньому виборі професії. Крім того, не бачу нічого поганого, щоб такі журналістські курси на базі середньої освіти з метою подальшої підготовки кадрів в університетах організовували багатші редакції. Досвід західних країн показує, що в підсумку така редакційна діяльність себе завжди виправдовує — якщо не у прямому матеріальному еквіваленті, то в моральному і соціально-політичному.

За нинішніх часів, не просто науково-технічного прогресу, а й тотальної інвентаризації матеріальних та духовних цінностей, іншими словами, ідейно-технічної глобалізації, вкрай необхідно для працівників багатьох редакцій, особливо регіональних, пройти науково-технічний, ідейно-етичний лікнеп. Маю на увазі курси, на першому етапі, підвищення кваліфікації, як це є у більшості професій, або на факультетах журналістики, або на центральних українських ЗМІ, або на Заході і, на другому етапі, відкриття власних корпунктів за кордоном. Наскільки це реально чи проблематично з точки зору фінансів — питання, звісно, більш ніж актуальне. Однак ідеться про інше — про те, чи загалом керівництво (власник) ЗМІ бажає вкладати гроші в розвиток національних медіа, чи йому залежить тільки на тому, щоб іти шляхом найменшого опору і з найменшими видатками та найбільшими прибутками. Якщо не бажає, значить, у нас ще немає (і коли буде?) національно свідомого медіавласника. І чим тоді він ліпший від чужоземця?

Ми живемо у своїй країні, ми любимо свою країну, тому повинні дбати про неї, і наш обов'язок — насамперед серйозно думати, як реформувати журналістську освіту, аби максимально наблизити рівень підготовки фахівців до “інтелектуально-творчого” стандарту, а не до формалізування і стандартизації навчальних планів до загальноприйнятих (чи рекомендованих) Міносвіти. Якщо як слід обґрунтувати свою позицію (звісно, не зайвими тут були б позиції Національної спілки журналістів України, Незалежної медіапрофспілки України, Інституту масової інформації, редакторів загальноукраїнських видань, радіо- і телекомпаній, впливових українських журналістів, науковців, усіх зацікавлених), гадаю, профільне міністерство не стане в байдужу чи ворожу позу.

Звичайно, при Міністерстві освіти і науки України є Науково-методична рада, їй, як мовиться, і карти в руки, але, знову ж таки, зважені і корисні для науки і професії рішення мали б бути прийняті вже найближчим часом. Інакше потім ситуацію буде вкрай важко виправити.

FEATURES OF PREPARATION OF JOURNALISTS IN THE CONTEXT OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE *A FEW STROKES IN VISION OF PROBLEM*

Marian Zhytariuk

Ivan Franko National University of Lviv,

79000 Lviv, Universytetska Str. 1,

Tel. office: (032) 296-47-75

E-mail: zhytar@gala.net

The question is about necessary of universality and improvement of journalist's training through out the rejection of baccalaureate and how to recognize the journalism the high intellectual creative trade.

Key words: universality of education, high intellectual creative trade, reform of journalist's education.

Стаття надійшла до редколегії 08.05.2005